

Høringsuttalelse i anledning Justis- og politidepartementets

Høringsnotat: Fra ord til handling

Bekjempelse av voldtekt krever handling (NOU 2008: 4)

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/NOUer/2008/NOU-2008-4.html?id=497659>

Innhold:

1. Innledning

2. Forum for Menn og Omsorg (FMO)

2.1 Virksomhet, anliggender og erfaringstilfang

2.2 Mellom barnelov og straffelov

3. Kjønnsperspektiv og kunnskapskrav

3.1 Språk, uskyld og presumpsjon

3.2 Ideologi og rettssikkerhet

3.3 Metodesvikt

4. Voldtekt – definisjon og omfang

4.1 Hanne Harlems dictum

4.2 Mørketallsmagi

4.3 Selvrapportering som metode

4.4 Feilkildenivåer

5. Konsekvenser og tiltak

5.1 Kunnskapskrav

5.2 Forebygging

6. Avslutning

1. Innledning

Forum for Menn og Omsorg (heretter forkortet FMO) avleverer med dette vår høringsuttalelse til Voldtektsutvalgets utredning (NOU 2008: 4). Det følger av innholdet hvilke temaer vi anser mest viktige for vår del, uten at vi dermed signaliserer at andre temaer ikke er viktige for andre grupper, for berørte parter av voldtektsproblematikk, herunder profesjonelle aktører, og for samfunnet.

2. Forum for Menn og Omsorg (FMO)

2.1 Virksomhet, anliggender og erfaringstilfang

FMO er et politisk og økonomisk uavhengig nettverksinitiativ som arbeider for å koordinere kompetanse om fedre og barn, for å sikre barn omsorg fra sine fedre før, under og evt etter skilsmisse/samlivsbrudd - dvs på ulike stadier i barns liv, uavhengig av foreldrenes samlivsstatus. FMO driver landets eneste heldøgnskontinuerlige krisetelefon for menn/fedre. Gjennom høringsuttalelser og debattinnlegg er FMO en aktiv aktør i samfunnsdebatten.

Vi ønsker et samfunnssystem som likestiller far og mor juridisk-rettslig og på andre måter slik at barn kan vokse opp med foreldre som anses likeverdige. Det er vesentlig menn/fedre på ulike postseparasjonsstadier som tar kontakt med oss: hovedanliggendet er sivile saker om barnefordeling. Vårt erfaringstilfang er stort, men uten systematiske studier med tilhørende kontrollgrupper vet vi ikke om våre "klienter" er representative for en større populasjon.

Svært mange av de som tar kontakt med oss er blitt gjenstand for påstander om vold og overgrep. De fleste sakene blir aldri politietterforsket, men påstandene gjør uansett skade i varierende grad. Voldtektspåstander forekommer i en del tilfeller, og vi registrerer at politi og rettsapparat ikke alltid tar påstandene alvorlig, da en nærmere etterforskning nødvendigvis vil stille anmelder i et ugunstig lys. Slike erfaringer kommer sjelden fram.

Med relevans for NOU 2008: 4 har FMO tidligere avgitt høringsuttalelse til Kvinnevoldsutvalget (NOU 2003: 31), tilgjengelig på denne linken: <http://www.krisesenter.org/docs/horingsuttalelsekvinnevold.htm> Metodesvakheterne vi påpekte for 5-fem års siden gjelder fortsatt. Mangel på seriøs forskning og metodeutvikling søkes kompensert gjennom stigmatisering og forsøk på kriminalisering av kritikere, f.eks kanalisert gjennom kildekritikkuløse oppslag i systemvennlige medier: <http://www.krisesenter.org/docs/pressemedling201004.htm>

2.2 Mellom barnelov og straffelov

De aller fleste volds og overgrepspåstander som fremkommer i barnefordelingssaker – enten saken kommer for retten eller ei – må karakteriseres som i beste fall tvilsomme. Svært mange påstander, om angivelig voldtekt, konemishandling og incest (de vanligste typene) er fremsatt for å skade fedre som ellers er godt skikkede til å ta vare på sine barn. Denne dynamikken er aldri blitt gjenstand for forskning eller undersøkelse fra myndighetenes side.

Vi har gjennom flere år erfart at beviskravene svekkes, ikke sjelden gjennom bevisst offentlig innsats legitimert gjennom NOUer og andre dokumenter. Effekten av falske volds- og overgrepspåstander er utvilsom og unntatt straffansvar. Strl § 208 gir amnesti til påstander fremsatt i såkalt aktsom god tro. FMO har på nært hold sett mange saker som har utviklet seg uheldig for alle parter, profesjonelle aktører inkludert, ved at tvilsomme påstander har fått passere uten sanksjoner og kvalifisert utredning.

Selv om beviskravene er forskjellige i sivile og straffesaker, og det tilsynelatende er høyere terskel for å etterforske anmeldelser om vold og overgrep, samt fremme siktelsler og tiltaler, er tendensen den samme: å senke nivået for krav til dokumentasjon og bevisbyrde for den som fremsetter påstander om angivelige overgrep. Tendensen til hva vi kaller "ubetinget offentlig omtale" av overgrepssaker med tilhørende forhåndsdom, lenge før saken er blitt gjenstand for etterforskning og rettergang, er påfallende.

Hensikten med å fremme volds- og overgrepspåstander i barnefordelingsaker er i de fleste tilfellene å nøytralisere kompetente fedre i å utøve likeverdig og fullverdig foreldreskap. Dette er en (stats)feministisk agenda som dessverre understøttes med offentlige midler. Med relevans for problemstillinger i NOU 2008:4 om metode og manglende empirisk beleggbarhet, har FMO tidligere avgitt Høringsuttalelse til Arbeidsgruppens rapport (16.02.04), tilgjengelig på denne linken: http://www.krisesenter.org/docs/horingsuttalelse_agr.htm

3. Kjønnsperspektiv og kunnskapskrav

3.1 Språk, uskyld og presumpsjon

Vi merker oss at det gjennomgående brukes uttrykksmåter som "overgrep" og "voldtekter", evt "anmeldte voldtekter", uten å nyansere for at det før etterforskning er gjennomført og rettskraftig fellende dom foreligger, er tale om påstander om straffbare forhold. Denne språklige vri underbygger mistanken om at utvalget og de kilder utvalget har støttet seg på ikke er nevneverdig interessert i å ta høyde for at også falske påstander forekommer, selv om dette er nevnt ved et par anledninger.

Norge ble senest 15.05.08 dømt av EMD for brudd på artikkel 6.2, "uskyldspresumpsjonen" som tilsier at man er å betrakte som uskyldig inntil det evt foreligger fellende dom. I tilfeller hvor de samme handlinger (eller ikke-handlinger) vurderes etter ulike lovsystemer med ulike beviskrav oppstår det problemer. At ikke utvalget har sett hvor uheldig det er å bruke uttrykk som indikerer at det er begått straffbare handlinger uten at det foreligger dom, gir inntrykk av en presumpsjon for at alle voldtekstspåstander utvalget selektivt forholder seg til må anses som sanne.

3.2 Ideologi og rettssikkerhet

Utvalget synes lite oppmerksom på kjønnsideologisk påvirkning for problemstillinger som berører metode, enten det er tale om påberopte undersøkelsesresultater eller etterforskningsmessige måter å kartlegge feilkildenivåer. Mantraet "ingen kvinner lyver om voldtekt" synes fremdeles å gjelde, tross for at utvalget opplagt må være kjent med kategorier i differensiert kriminalstatistikk som koder henleggelse for "intet straffbart forhold" etter anmeldelser om påstått voldtekt.

Når berørte fagpersoner inngies holdninger som baserer seg på unyanserte fremstillinger med språklige grep for å immunisere tendensen til falske anmeldelser og overgrepspåstander i og utenfor strafferettssystemet, skapes grunnlag for å ta lett på rettssikkerheten til mistenkte, i regelen en mann.

3.3 Metodesvikt

Utvalget erkjenner for så vidt vesentlige metodesvakheter og sviktende forutsetninger for å kunne si noe korrekt om forekomsten av reelle voldtekter, men tar ikke konsekvensen av sine erkjennelser. Utvalgsrepresentativitet og identifisering av feilkildene er stikkordene. Utvalget må nødvendigvis være kjent med slike metodekrav, og kan derfor ikke bygge på kunnskap som er fremkommet på uvitenskapelig vis. Når det allikevel skjer, er det fare for at slik svikt genererer dårlige holdninger også på etterforsknings- og påtalehold. FMO minner om vår høringsuttalelse til Kvinnevoldsutvalget med tanke på ideologisk slagside og sviktende empirisk belegg for beregning av mørketall.

4. Voldtekt – definisjon og omfang

4.1 Hanne Harlems dictum

06.03.01 kom Hanne Harlem med følgende utsagn i en VG-kronikk: *"Nå kan mannen dømmes for voldtekt selv om han ikke har brukt vold eller trusler om vold. Det kan være nok at han for eksempel har truet med å sette ut rykter om kvinnen, eller truet med skilsmisse"*. Ikke så merkelig at mørketallene vokser seg store. Eller at det ikke utvikles tilfredsstillende metoder. Tidligere justisminister Harlems utvidete voldtektsdefinisjon er ikke dementert av ansvarlige myndigheter, tross for at det ikke fins rettskildemessig belegg for hennes utsagn. Les mer om denne voldtekt av forstanden:

http://www.krisesenter.org/oletexmo/DOCS/voldtekt_av_forstanden.htm

4.2 Mørketallsmagi

Det er ikke likegyldig hvilket grunnlag man benytter til å beregne mørketall. Sorterer man vekk de tvilsomme anmeldelsene, de "korrekte henleggelsene" slik utvalget velger å uttrykke seg, får man andre forutsetninger for å anta at det eksisterer ikke-anmeldte straffbare forhold enn om man tar i betraktning tilbøyeligheter til å inngi falske anmeldelser. Utvalgets metode er å operere med flere rasjonaler som gjensidig utelukker hverandre ved kritisk lesning:

1. Man sorterer vekk de tvilsomme påstandene som henlegges som bl.a. "intet straffbart forhold bevist" fra tallgrunnlaget, for å skape inntrykk av at de resterende er seriøse og at det er et misforhold mellom disse og antallet fellende dommer som indikerer svikt i rettsapparatet og manglende prioritering i påtaleleddet.
2. Samtidig bruker man alle anmeldelser i beregningsgrunnlaget for å antyde forholdstallet mellom anmeldelser og fellende dommer slik at dette tallet blir stort nok. Herav mørketallsberegningen som selvsagt må være gal all den tid man ikke har noensomhelst oversikt over forekomsten av reelle voldtekter.
3. Som om ikke det er nok, undergraver utvalget hele sin tallmagi ved å erklære "ferdig etterforskede voldtekter" som de best egnede telleenheter under henvisning til at anmeldelser kan være feilført eller sogar misforstått av anmelder.

4. Utvalget bygger også på ukritisk viderføring av tallbruk fra en svensk undersøkelse som hevder at kun en av ti voldtekter anmeldes, men uten å gjøre rede for metodeforutsetninger. Utvalget er kanskje synsk? Når det ikke fins fnugg av empirisk belegg legges til rette for spekulasjoner i hvordan angivelige ofre resonnerer for å la være å anmelde.

Bruk av mørketall viser dels at man ikke behersker elementære metodekrav, dels at man tyr til ideologiserende virkemidler for å propagandere et syn om at voldtekt som fenomen er underkommunisert og ikke blir tatt alvorlig nok.

Dette stemmer dårlig med all den oppmerksomheten voldtekt og påstander om voldtekter får i medieoffentligheten. FMO viser for øvrig til disse kronikkene av Ole Texmo som tar opp metodespørsmål og kildekritikkleshet:

http://www.krisesenter.org/docs/og_moerketallene_er_store.htm

http://www.krisesenter.org/oletexmo/DOCS/morketall_og_hvitvaskede_sannheter.htm

4.3 Selvrapportering som metode

FMO har forståelse for at voldtekstspåstander kan være vanskelig å etterforske, at temaet er delvis skambelagt hos de reelt utsatte. Men vi kan ikke derfor akseptere at alle som påstår seg utsatt virkelig er det – uten at bevis og dokumentasjon prøves på forsvarlig vis. Undersøkelser som lar det være opp til respondentene å definere "vold" og "voldtekt" – uten objektivt registrerbare standarder – undergraver muligheten til å skape et metodisk forsvarlig grunnlag for å kunne si noe om omfanget.

4.4 Feilkildenivåer

Utvalget burde brukt mer tid og krefter på å utrede ulike feilkildenivåer. Noe er nevnt, men langt fra tilstrekkelig vitenskapelig. Det er ingen motsetning mellom ønsket om et tilfredsstillende mottaks- og behandlingstilbud for de reelt utsatte på den ene siden, og på den annen: erkjennelsen av at det forekommer hopetalls falske anmeldelser fra kvinner som enten ikke vet hva de holder på med eller bevisst ønsker å skade menn. FMO viser til disse kronikkene av Ole Texmo som tar opp flere sider av problemet forbundet med ukritisk forhold til overgrepsspåstander:

http://www.krisesenter.org/docs/overgrep_paastander_redaktoeransvar.htm

http://www.krisesenter.org/docs/overgrep_som_industri.htm

For å unngå feilslutninger på sviktende grunnlag må forskning og undersøkelser forholde seg til empirisk målbare størrelser som gir grunnlag for kontrollgrupper og sammenligning. Alle typer anmeldelser og henleggelses må vurderes utfra samme metodeforutsetninger. Det samme gjelder dommer med ulikt utfall. Å bygge på Riksadvokatens rapport (nr 1 – 2007) når denne kun forholder seg til frifinnende dommer (som om disse var uriktige), tyder på akademisk svikt av et visst format.

5. Konsekvenser og tiltak

5.1 Kunnskapskrav

FMO er ikke tilhenger av overgrep og vold slik noen ønsker å fremstille oss. Men vi har sett og erfart på nært hold hvordan mildest talt tvilsomme påstander blir brukt og fungerer demoraliserende også på profesjonelle aktører i politi og rettsapparat, politikk og media, og hvordan myndighetene ser gjennom fingrene med kvinners strategier i denne type saker. Spesielt i barnefordeling hvor mødre anses som hellige kyr. Kunnskapen om falske anmeldelser tør være nyttig kunnskap for å utvikle bedre etterforskning og utredningsmetodikk som kan identifisere nivåer/stadier/betingelser for oppkomst og utvikling av påstander – enten disse viser seg å være sanne eller falske.

5.2 Forebygging

Den beste måten å forebygge voldtekt på er å legge til rette for at samfunnet produserer sunne voksenmodeller og foreldre som anses som fullverdige for sine sønner og døtre. Å gi biologisk far fullverdig foreldrestatus kan forebygge voldtekter begått av umodne gutter/menn overfor jenter/kvinner som på sin side kan hende ikke har lært å sette grenser eller hva de bør kreve av en partner. Gutter som opplever at deres fedre betraktes som positive ressurser heller enn som potensielle voldtektsforbrytere vil neppe forgripe seg på kvinner og barn.

Jenter som vokser opp med nærværende ansvarlige fedre vil tilsvarende ikke rote seg bort i de umodne guttene med behov for å bruke vold for å kompensere for bl.a farssavn i oppveksten. Slike enkle forutsetninger og mekanismer bør erkjennes av offentlige utvalg og myndigheter når lovverk tilrettelegges. Demoniseringen av mannen som toneangivende feministiske krefter arbeider med – i lovens navn – svekker tilliten til rett og påtalemyndighet. Og til den del av Akademia som serverer feilforutsetningene som forskningsbelegg for tvilsomme strategier.

6. Avslutning

FMO anser med dette vår høringsuttalelse rettidig inngitt og håper våre merknader blir lest og tatt alvorlig i det videre arbeidet med å lage vettuge lover med tilhørende nøktern praksis. Nærværende høringsuttalelse sendes pr mail til postmottak@jd.dep.no og ettersendes pr ordinær post.

Nerdrum den 16. Juni 2008

Forum for Menn og Omsorg

Ole Texmo